

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Çocuk Evleri Sitesinde Koruma Altında Bulunan 0-1 Yaş Grubu Bebeklerle Çalışan Bakım Elemanlarının Duyarlı Bakım Sunma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigation of Responsive Care Delivery Skills of Care Personnel Working with 0-1 Age Group Babies under Protection in Children's Houses Site

Ayşe YALÇIN ESEN¹, Arzu AKAR GENÇER²

¹ Bartın Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, ayseeyalcinn@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7201-6675

² Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, arzu.akar@klu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5431-3000

Başvuru: 20.12.2024

Kabul: 06.11.2025

Atf:

Yalçın Esen, A. ve Akar Genç, A., (2026). Çocuk evleri sitesinde koruma altında bulunan 0-1 yaş grubu bebeklerle çalışan bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 37(1), 57-78. 10.33417/tsh.1604780

ÖZ

Bu çalışma, koruma altında bulunan 0-1 yaş grubu bebeklerle çalışan bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerilerinin incelenmesi amacıyla yapılan tanımlayıcı bir araştırmadır. Evrenin tümüne ulaşılan bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Şeyh Zayed Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde koruma ve bakım altında bulunan 0-1 yaş grubu bebeklerin bakımından sorumlu olup araştırmaya gönüllü katılan 50 bakım elemanı oluşturmuştur.

Veri toplama aracı olarak, "Kişisel Bilgi Formu" ve "Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu" kullanılmıştır. Bakım elemanlarının bazı özelliklerine göre bebeklere sunduğu duyarlı bakım becerisindeki farklılaşma düzeyleri non-parametrik testlerden iki bağımsız değişkenli analizlerde Mann-Whitney U Testi; ikiden fazla bağımsız değişkenli analizlerde ise Kruskal Wallis testleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, kurum bakımında görev yapan bakım elemanlarının duyarlı davranışlarının yüksek düzeyde olduğunu, ancak bazı hassas davranışlarda eksiklikler olduğunu göstermektedir. Ayrıca bakım elemanının yaş, eğitim durumu ve çalışma süresi değişkenleri ile duyarlı bakım sunma becerisi arasında anlamlı farklılık olduğu saptanırken medeni durum ve çocuk sahibi olma değişkenleri ile duyarlı bakım sunma becerisi arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Bebek, Çocuk Evleri, Duyarlı Bakım

ABSTRACT

This descriptive study was conducted to examine the sensitive caregiving skills of caregivers working with infants aged 0-1 age years under protection, is a descriptive study. The study group of this research, in which the entire universe was reached, consisted of 50 caregivers who voluntarily participated in the study and were responsible for the care of 0-1 year old under protection and care at the Directorate of Istanbul Şeyh Zayed Children's Homes Site.

"Personal Information Form" and "Baby Parent Play Behaviours Observation Form" were used as data collection tools. To examine differences in caregiver's sensitive caregiving skills according to selected characteristics, non-parametric statistical analysis were employed. The Mann-Whitney U Test was used for bivariate analyzes; while the Kruskal Wallis tests was applied in analyses with more than two independent variables.

According to the results of the study, it was found that the sensitivity of the caregivers working in institutional care is at a high level, although there are deficiencies in certain sensitive behaviors. In addition, while significant differences were identified between caregivers' sensitive caregiving skills and the variables of age, educational status, and length of employment, no significant differences were found in relation to marital status or having children.

Keywords: Babies, House Site, Responsive Caregiving

GİRİŞ

Bebekler, dünyaya gelmelerinden itibaren yoğun bir bakıma gereksinim duyarlar (Atay, 2011). Bakımı sağlayacak kişi genellikle anne olurken, farklı nedenlere bağlı olarak değişim göstererek “birincil bakım veren” olarak adlandırılan kişiler de olabilir (Gerber, 2002). Bağlanma çalışmaları, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin ötesinde yetişkin-çocuk ilişkilerinin rolüne ve anne-baba dışındaki yetişkin bakım verenlerin bağlanma figürleri olarak işlev görebileceğine vurgu yapmak gerektiğine dikkat çekmektedir (Goosen ve van IJzendoorn, 1990; Pianta, 1992; Sagi ve Lambermon, 1992). Bebekler fiziksel ihtiyaçlarının yanında ona yanıt veren, duyarlı bir bakım verene de ihtiyaç duyar (Shonkoff ve Phillips, 2000).

Dünya Sağlık Örgütü, hassas ve duyarlı bakımın, önemi hakkında yayınladığı raporda, birincil bakım veren-çocuk ilişkilerinin bir çocuğun nörofizyolojik, fiziksel ve psikolojik gelişimi için bir gereklilik olduğunu vurgulamıştır (Richter, 2004). Duyarlılık, bebekten gelen sinyalleri bakım verenin dikkatli bir şekilde yorumlaması ve bu sinyallere uygun ve hızlı bir şekilde tepki vermesi olarak tanımlanmaktadır. Bowlby (1988), duyarlılık kavramını “çocuğa saygı” olarak tanımlamıştır. Duyarlı bir biçimde bebeğe tepki vermenin, bebeğin stresle başa çıkma becerisinin ve öz yeterliliğin gelişmesinde büyük rol oynadığı ifade edilmektedir (Thompson, 2014). Duyarlı bakım etkileşimleri aynı zamanda güvenli bağlanmayı da sağlamaktadır. Bağlanma kuramı, bebeklerin sinyal verme davranışlarına tutarlı, destekleyici ve olumlu tepkiler veren yani duyarlı olan bakıcılarına güvenli bağlandıklarını vurgulamaktadır (Morsünbül ve Çok, 2011). Güvenli bağlanma genellikle bir bebek ile yetişkin bir bakıcı arasındaki iki unsurdan oluşan sevgi dolu bir bağ olarak anlaşılır: (1) bebeğin sıkıntı ve ihtiyaç zamanlarında bağlanma figürünü araması ve (2) bebeğin bağlanma figüründen ayrı aktivitelere katılma becerisine ve güvenine sahip olması (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1988). Bağlanma ilişkisinin gelişimi, insanların yaşam boyu sosyal ve duygusal gelişiminin en önemli yönlerinden biri olarak kabul edilir (Peck, 2003).

Duyarlı bakım, çocuğun ihtiyaçlarının farkında olma, çocuğun mesajlarını anlama, mesajları doğru yorumlayarak uygun ve zamanında cevap verme gibi durumları içermektedir. (Ainsworth vd., 1978). Bebek ve bebeğin birincil bakımını sağlayan kişi arasındaki karşılıklı etkileşimin niteliği ile bakım verenin duyarlı bakımı çocuğun yaşam boyu devam eden gelişim serüvenini biçimlendirmektedir (Berk, 2013; Berlinski ve Schady, 2015). Bronfenbrenner (1986), çevrenin insan gelişimini şekillendirmedeki rolüne ve gelişimin “insanların hayatlarını [yaşadıkları] çevrelerde” incelenmesinin önemine odaklanmıştır. Dahası, Hyson, Copple ve Jones'un (2006) belirttiği gibi, “Anneler, babalar, aile çocuk bakımından sorumlu tüm aktörler; tutarlı, sıcak, duyarlı ve besleyici ilişkilerin küçük çocuklarda duygusal bir güvenlik duygusu oluşturmaktadır” (s. 18). Bu nedenle, özellikle ilk yıllarda bakım veren duyarlılığının çocukların yaşam boyu gelişiminde için önemli etkileri vardır (Ainsworth, 1969; Bowlby, 1958).

Alan yazındaki çalışmalar, duyarlı bakımın çocukların gelişimlerine birçok olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Çatay ve Kologlugil, 2017; Drake vd., 2007; Kemppinen vd., 2006; Lecannelier ve vd, 2014). Duyarlı bakımın, çocukların duygu düzenleme becerilerini (Leerkes vd., 2009), dil gelişimi ve problem çözme yeteneklerini (Lemelin vd., 2006) pozitif yönde etkilediği; dışavurum davranışlarını ise azalttığı görülmüştür. Sağlıklı bakım veren-çocuk etkileşimi için en önemli etken duyarlı davranışlardır. Bell ve Richard (2000) da bakım veren ile bebek etkileşimlerini incelediği araştırmada, bebeğin kendi kendine sesler çıkarırken o sırada işi olan bakım verenin ilgisini çektiğini ve bakım veren ile bebek arasında oyun başladığını belirtmiştir. Bu şekilde bakım veren ile bebek arasında ortak tepkiler ve duyarlı hareketler geliştiği gözlenmiştir (Gander ve Gardiner, 2010; Wright ve vd., 2014). Duyarlı ebeveynlere sahip olmayan çocuklar, duygu ve düşüncelerini kontrol edebilme becerisi geliştirememekte, bu durum sosyal yaşamlarında problem yaşamasına neden olmaktadır (Schore, 2003). Hirsh-Pasek ve Burchinal (2006) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada, bakım verenlerin duyarlılığını 6 aylıktan 6 yaşına kadar inceleyerek her birinin zaman içinde dil ve akademik sonuçlarla nasıl bağlantılı olduğu ele alınmıştır. Araştırmada, annelerin ve bakım verenlerin duyarlılığının artmasıyla, çocukların dil ve akademik puanlarının da artış gösterdiğini bulmuşlardır. Farklı bir çalışmada ise, bakım verenlerin duyarlılıkları incelenerek bu ilişkilerin çocukların erken çocukluk dönemindeki gelişimsel-zihinsel sonuçları ve yeterlilikleri nasıl şekillendirdiği anlamaya çalışılmıştır. Çalışma, ev ve çocuk bakımı kalitesinin sosyal ve duygusal sonuçlarla nasıl ilişkili olduğunu incelemiş, düşük kaliteli bakım ortamlarındaki çocuklar daha fazla davranış sorunu ve daha az sosyal davranış sergilemiştir. Ancak, yüksek kaliteli bakım ortamındaki çocuklar, akranlarından daha az davranış sorunu ve daha fazla sosyal davranış sergilemiştir (Watanura vd., 2011).

Erken çocukluk döneminde aile yanında bakımı sağlanan çocukların birincil bakım verenlerinden duyarlı bakım desteği olarak erken öğrenme fırsatlarına erişme imkânı yüksek olmaktadır (Kayta ve Öztürk, 2019). Fakat çocuklar çeşitli nedenlerle (aile yıkımı, ebeveynlerin yetersiz bakım sağlaması veya aile içinde ihmal ve istismar) sağlıklı bir aile ortamında büyüyemediğinde devreye “Çocuk Koruma Sistemi” girmektedir. İlk adım olarak devletler, çocuklara aile ve topluluk temelli bakım seçenekleriyle bakım sağlamayı amaçlamaktadır (Francis vd., 2007; James vd., 2022). Kurumsal bakım sisteminin ulaştığı noktada, aile benzeri ortamlarda sağlanan yatılı bakım, birçok ülkede son aşama olarak kabul edilmektedir (Kelebek ve Kucur, 2025). Ülkemizde bakım verenlerinden ayrılan çocuklar, devlet koruması altına alınarak bakımları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk Evleri Sitesi olarak adlandırılan kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 7. ve 8. Maddelerinde her çocuğun biyolojik ebeveynleri tarafından bakılma ve aile bağlarının korunma hakkının olduğu vurgulanmaktadır. Sözleşmenin 20. Maddesinde ise ebeveyn yanında bakımı uygun görülmeyen çocukların devlet tarafından koruma altına alınabileceği belirtilmektedir.

Kurum bakımında küçük gruplarda bakım sağlamak ve mekânsal düzenlemeler yapmak, ev tasarımı ortam yaratılmıştır. Milligan’a (2005) göre, ev hem fiziksel bir yapı hem de sosyal ve

duygusal bir kavramdır. Bu duygusal bağın gelişimi için önemli bir diğer faktör, bakım personeli ile istikrarlı bakım ilişkilerinin (Kendrick, 2013) personel kalitesine (Thoburn, 2016) ve çocuğun geçmiş deneyimlerine bağlı olmasıdır (Leathers, 2006; Schofield vd., 2017). Kurum bakımı sisteminde çocukların bakımından birçok kişi sorumlu olabilmektedir. Bakım verenlerin birden çok kişiden oluşması ve değişmesi durumu bağlanma sorunlarına neden olabilmektedir (Karataş, 2010). Bahtiyar-Saygan, Okur-Ataş ve Kazak Berument (2025) tarafından yapılan, kurum bakımında bulunan çocukların bağlanma örüntüleri, koruyucu aile yanında ve biyolojik ailesiyle yaşayan çocuklarla karşılaştırılan bir çalışmada, kurumlarda yaşayan çocukların daha az güvenli, daha çok kaçınmacı ve dağınık bağlanma sergilediğini göstermiştir. Ayrıca düşük algısal duyarlılığa sahip çocukların, kurum bakımında kaldıklarında daha fazla kaçınmacı bağlanma geliştirdikleri bulunmuştur. Buna karşılık, koruyucu aile yanında olmak ve yüksek algısal duyarlılığa sahip olmanın Reaktif Bağlanma Bozukluğu riskini azalttığı görülmüştür. McIntosh ve arkadaşlarının (2024) çalışmasına göre, bebeklik ve okul öncesi dönemde çocuklar düzenli olarak duyarlı bakım aldıklarında güvenli bağlanma geliştirirler. Duyarlı bakım, çocuğun biyolojik, duygusal, sosyal ve bilişsel ihtiyaçlarını doğru gözlemlemek/anlamak, bu ihtiyaçlara zamanında ve uygun şekilde yanıt vermek üzerine kurulu bir bakım biçimidir (Côté ve Clément, 2022). Aynı zamanda çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve mizaç özelliklerine uygun bireyselleştirilmiş destek sunarken, duygusal farkındalık, sıcaklık, şefkat ve güven ortamı sağlamayı da içerir (Bakermans-Kranenburg vd., 2011; Dozier vd., 2014). Duyarlı bakım, çocuğun kendini güvende hissetmesini, güvenli bağlanma geliştirmesini ve sosyal, bilişsel ve dilsel becerilerinin desteklenmesini mümkün kılar (Mota vd., 2023).

Koruma altındaki çocuklarla yapılan çalışmalarda, kurumlarda bakım kalitesinin ve personel sayısının artırılması ile bakım elemanlarının duyarlı ve etkili iletişim kurmasını sağlayan programlar, genellikle duyarlı bakım kapsamında değerlendirilmektedir. Bakım verenler bilgi ve beceri kazandıkça, çocukların sosyal duygusal gelişim başta olmak üzere, fiziksel dil ve bilişsel gelişimini desteklediği ortaya konulmuştur (Acar, Semerci ve Yaman, 2021; Avcı vd., 2018; Başkaya ve Altay, 2024; Groark vd., 2005; Yağmurlu vd., 2005). Lerche vd. (2020) tarafından Danimarka'da gerçekleştirilen çalışma, bağlanma teorisine dayalı bir müdahale programının, çocuk bakım merkezlerinde görev yapan personelin duyarlı bakım becerilerini artırmada etkili olduğunu göstermiştir. Araştırma, bakım elemanlarının çocuklarla etkileşimlerinde daha duyarlı, farkında ve destekleyici davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur. 2013 yılında Pakistan'da yapılan başka bir çalışmada, üç ay süre ile duyarlı bakım eğitimi alan ve almayan 1302 bakım veren ve çocuğun karşılaştırıldığı çalışmada duyarlı bakım eğitimi alan birincil bakım verenlerin eğitimi almayan bakım verenlere oranla çocuklarının ipuçlarına daha iyi yanıt veren davranışlar sergilediği gözlemlenmiştir (Yousafzai vd., 2016). Parfitt vd. (2013), ebeveyn-bebek ilişkisi, bebeğin özellikleri, duyarlı bakım ve karşılıklı etkileşim davranışının bebeğin gelişime etkisini incelemek adına üç aylık 42 bebek ve anneleri ile çalışmıştır. Çalışmada bebek gelişim testi ve gözlem formu kullanılarak veriler

toplanmıştır. Veriler doğrultusunda, güçlü anne-bebek etkileşiminin bebeğin dil, motor, bilişsel, duygusal gelişimini artırdığı; anne kaygısının ise bebeğin bilişsel ve dil gelişimini negatif yönde etkilediği bulgulanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde; duyarlı bakım alanında yapılan özellikle kurum bakımı altında olan çocuklara çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu çalışma, çeşitli sebeplerle ebeveynlerinden ayrılarak devlet koruması altına alınan ve Çocuk Evleri Sitesinde kalan 0-1 yaş grubu bebeklerin bakımından sorumlu bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerilerinin incelenerek, alan yazına katkı sunmayı öngörmektedir. Çalışma, bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, bakım elemanlarının bebeklerle etkileşimde duyarlı bakım davranışlarını ne düzeyde sergiledikleri ve demografik özellikleri (yaş, eğitim, medeni durum, çocuk sahibi olma, çalışma süresi) ile duyarlı bakım davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmıştır. Bu kapsamda, çalışmanın alt amaçları ise; bakım elemanlarının demografik özelliklerini belirlemek, bakım elemanlarının BEODGF-Duyarlılık Ölçeği kapsamında bebeklerle etkileşimde sergiledikleri duyarlı bakım davranışlarını incelemek; demografik değişkenler ile duyarlı bakım davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel modelde tanımlayıcı araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı araştırma deseni, incelenen değişkenlerin mevcut durumunu betimlemeyi ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlar. Bu desende araştırmacı, müdahalede bulunmaksızın, verileri olduğu gibi toplar ve analiz eder; böylece çalışma kapsamındaki olguların yapısı, dağılımı ve özellikleri sistematik bir biçimde ortaya konur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bu çalışma, bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerilerini incelemeyi amaçlandığı çalışma kapsamında aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir:

1. Bakım elemanları, bebeklerle etkileşimde duyarlı bakım davranışlarını ne düzeyde sergilemektedir?
2. Bakım elemanlarının demografik özellikleri (yaş, eğitim, medeni durum, çocuk sahibi olma, çalışma süresi) ile duyarlı bakım davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul Şeyh Zayed Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde görev yapan ve 0-1 yaş grubu bebeklerin bakımını üstlenen gönüllü 50 bakım elemanı oluşturmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde örneklem seçme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kurum, Türkiye’de en fazla çocuğa bakım veren kurum olmasından dolayı tercih edilmiştir. Bu yöntem, araştırmanın amacı doğrultusunda belirli özelliklere sahip bireylerin seçilmesine olanak sağlar ve özellikle 0-1 yaş grubundaki bebeklerin bakımını üstlenen bakım elemanlarının deneyim ve uygulamalarına odaklanmak üzere tercih edilmiştir (Etikan, Musa & Alkassim, 2016).

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aşamasında Kişisel Bilgi Formu ve Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu kullanılmıştır. Bilgi Formu katılımcıların “adı-soyadı, yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, ilgili kuruluştaki çalışma süresi ve çocuk sahibi olma” durumu gibi sosyo-demografik özelliklerini incelemeye yönelik altı sorudan oluşan bir veri toplama aracıdır. Taygur Altıntaş (2020) tarafından geliştirilen Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu, John Bowlby ve Mary Ainsworth’un bağlanma kuramları doğrultusunda etkileşimli bakım veren bebek ilişkisi esas alınarak düzenlenmiştir. Form bağlanma kuramları çerçevesinde bakıcı bebek ilişkisi, bakıcı duyarlılığı ve sıcaklığı, bakıcı bebek etkileşimi, bakıcı davranış tutumları, bebek bağlanma stilleri, bebek güvenli bağlanma davranış göstergeleri konularını kapsamıştır.

Form “Uygulamaya Hazırlık Süreci” ve “Uygulama Süreci (Birincil Bağlanma Figürü-Bebek Etkileşimi)” olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım; Bebeğin Hazırlanması ve Ortamın Hazırlanması bölümlerinden oluşmakta; ikinci kısım ise Uygulama Sürecinde Birincil Bağlanma Figürü ve Uygulama Sürecinde Bebek bölümlerinden oluşmaktadır. Birincil Bağlanma Figürü bölümü ise Duyarlılık, İstekli Olma ve Yönetme alt bölümlerinden oluşmaktadır. Form “Gözlendi, Gözlenmedi, Kısmen ve Açıklama” derecelendirme ölçeği şeklinde tasarlanmıştır.

Bu araştırmada formun kurum bakımı sisteminde bakım elemanlarının sunduğu bakım formatının değerlendirilmesine uygun olan “Duyarlılık” kısmı kullanılmıştır. Ölçeği geliştiren araştırmacıdan kullanım onayı alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen ve gönüllü onam formunu imzalayan bakım elemanlarına uygulanmıştır.

Verilerin toplanma aşamasında bakım elemanı ile bebek birlikte oyun odasına alınmış ve bakım elemanına bebek ile 30 dakika boyunca serbest oyun oynama yönergesi verilmiştir. Oda içinde mevcut bir adet masa, küçük sandalyeler, kitaplar, legolar ve toplar bulunmaktadır. Bu zaman diliminde araştırmacı tarafından Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu doldurulmuştur. Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu Duyarlılık alt bölümünde bulunan “bebek ile etkileşimi başlatma, sürdürme, bebeği sözel ve fiziksel yöntemler kullanarak sakinleştirme yollarını içeren yöntemleri kullanma” bebeğin açık ve örtük sinyallerini algılama, oyun süresince sakin ve sabırlı olma gibi durumlar değerlendirilmektedir.

0-3 ay bebek grubunun bakımını sağlayan bakım elemanlarının genel olarak bebeği zemin üzerine yatırarak konuşmayı ve sözel taklitler yapmayı tercih ettiği, ağlayan bebeği sakinleştirmek adına fiziksel teması tercih ettikleri; 3-12 aylık bebeklerin bakımını sağlayan bakım elemanlarının çoğunlukla oyun materyallerine yöneldiği, lego parçalarını birbirine vurarak bebeğin dikkatini

çekmeyi tercih ettikleri, ağlayan bebeği sakinleştirmek adına yine materyalleri kullandıkları, bebeği oyun içine daha aktif dahil ettikleri görülmüştür.

Verilerin Analizi

Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu'ndan elde edilen veriler istatistiksel paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Toplanan verilerde istatistiksel anlamlılık için %95 güven aralığına göre $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Verileri değerlendirirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (ortalama, standart sapma, sayı ve kategorik değişkenler için yüzde (%)) gösterimi) kullanılmış ve tanımlayıcı istatistiklere ilişkin tablolar oluşturulmuştur. Bakım elemanlarının bazı özellikleri ile duyarlı bakım sunma becerileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek adına öncelikle normal dağılım varsayımı incelenmiş ve normal dağılım varsayımının incelenmesinde basıklık, çarpıklık katsayıları ve Kolmogorov-Smirnov Testi dikkate alınmıştır. Verilerin normal dağılımdan gelmediği analiz edildiğinden grupların karşılaştırılmasında dağılımın homojenliği gözetilerek parametrik olmayan ölçüm yöntemleri uygulanmıştır. İkili bağımsız gruplarda Mann-Whitney U Testi; iki veya daha fazla kategorisi olan değişkenler için Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır.

Uygulanan ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa katsayısı .74 olarak elde edilmiştir. George ve Mallery (2003) Cronbach Alfa değeri için .70- .90 olmasını iç tutarlılığın iyi derecede güvenilir olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için bir Devlet Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurul Başkanlığından 23.02.2021 tarih ve E-69456409-199-4693 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır. Aynı zamanda araştırmanın Şeyh Zayed Çocuk Evleri Sitesinde uygulanabileceğine ilişkin 29.06.2021 tarih ve 4 sayılı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Oluru alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde bakım elemanlarının Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu Duyarlılık alt bölümünden aldıkları puanların analizlerine yer verilmiştir.

Tablo 1'de araştırmaya katılan bakım elemanlarının demografik özellikleri ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1: Bakım elemanlarının demografik özellikleri

Değişkenler	N	%
Yaş		
35 yaş ve altı	20	40
35 yaş üstü	30	60
Tablo 1 (Devamı)		
Eğitim		
Lise	26	52
Önlisans ve üstü	24	48
Medeni Durum		
Evli	38	76
Evli Olmayan	12	24
Çalışma Süresi		
0-5 yıl	5	10
5-10 yıl	23	46
10+yıl	22	44
Çocuk Sahibi		
Var	35	70
Yok	15	30
Toplam	50	100

Tablo 1’de katılımcıların (n=50) %40’ı 35 yaş ve altı, %60’sı ise 35 yaş üstü olarak dağılım göstermektedir. Eğitim durumları bakımından, %52’sinin lise mezunu, %48’inin ön lisans ve üstü mezunudur. Bakım elemanlarının %76’sı evli, %24’ü evli değildir (bekar, boşanmış, eşi vefat etmiş). Bakım elemanlarının çalışma süreleri incelendiğinde %10’unun 0-5 yıl arası, %46’sının 5-10 yıl arası ve %44’ünün 10 yıl fazlası çalıştığı görülmektedir. %70’inin çocuk sahibi iken, %30’unun ise çocuğu bulunmamaktadır.

Tablo 2: BEODGF-Duyarlılık Maddelerinin Ortalama, Standart Sapma ve Gözlenen Davranış Yüzdeleri (n = 50)

Madde	$\bar{X}$	Ss	Gözlendi (%)
Göz teması kurar	1,00	0,00	100
Bebeğe gülümser	1,00	0,00	100
Sakin/sevecen ses tonu ile konuşur	1,00	0,00	100
Sevgi içeren cümleler kullanır	1,00	0,00	100
Korku/huzursuzluk duygularını gidermek için sözel ifade kullanır	0,98	0,14	98
Korku/huzursuzluk duygularını hemen fark eder	0,94	0,24	94
Korku/huzursuzluk duygularını kabul eder	0,88	0,33	88
Korku/huzursuzluk duygularının kaynağını araştırır	0,68	0,47	68
Korktuğunda/huzursuzlandığında kucağına alır	0,94	0,24	94
Korktuğunda/huzursuzlandığında sırtını sıvazlar	1,00	0,00	100
Okşama/sarılma davranışını bebek sakinleşene kadar devam ettirir	1,00	0,00	100
Bebeği oyunda yönlendirirken sert hareket kullanmaz	1,00	0,00	100
Oyun boyunca olumlu ifadeler kullanır	1,00	0,00	100
Bebeğin tepkilerini takip eder	0,92	0,27	92
Bebeğin tepkilerine gülümseyerek/olumlu beden dili ile dönüt verir	0,86	0,35	86
Bebeğin tepkilerini sözel olarak cevaplar	0,90	0,30	90
Bebeğin tepkilerini temas ile cevaplar	1,00	0,00	100

Tablo 2: BEODGF-Duyarlılık Maddelerinin Ortalama, Standart Sapma ve Gözlenen Davranış Yüzdeleri (n = 50) (Devamı)

Madde	$\bar{X}$	Ss	Gözlendi (%)
Birincil bağlanma figürünün oyun sırasında yüz ifadesinde ani değişim gözlenmez	0,56	0,50	56
Oyunda sabırlı davranışlar gösterir	0,98	0,14	98
Oyun sırasında sakindir	1,00	0,00	100
Toplam Puan	18,66	1,76	–

Katılımcılar genel olarak yüksek düzeyde duyarlı davranış sergilemektedir (Toplam $\bar{X}$ = 18,66; Ss = 1,76). Temel davranışlar %100 gözlenmiş, bazı hassas davranışlarda (%68) gözlem oranları daha düşüktür. Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların tamamında bebek ile göz teması kurma, bebeğe gülümseme, sakin/sevecen ses tonu ile konuşma, sevgi içeren cümleler kullanma, korktuğunda/huzursuzlandığında sırtını sıvazlama, okşama/sarılma davranışını bebek sakinleşene kadar devam ettirme, bebeği oyunda yönlendirirken sert hareket kullanmama, oyun boyunca olumlu ifadeler kullanma, bebeğin tepkilerini temas ile cevaplama ve oyun sırasında sakin davranma maddelerinin gözlemlendiği; katılımcıların %2'sinin bebeğin korku/huzursuzluk duygularını gidermek için sözel ifade kullanmadıkları, %6'sının bebeğin korku/huzursuzluk duygularını hemen fark edemediği, %12'sinin bebeğin korku/huzursuzluk duygularını kabul edemediği, katılımcıların yalnızca %68'inin bebeğin korku/huzursuzluk duygularının kaynağını araştırdığı, %94'ünün korktuğunda/huzursuzlandığında bebeği kucağına aldığı, %92'sinin bebeğin 41 tepkilerini takip ettiği, %86'sının bebeğin tepkilerine gülümseyerek/olumlu beden dili ile dönüt verdiği, %10'unun bebeğin tepkilerini sözel olarak cevaplayamadığı, %56'sında oyun sırasında yüz ifadesinde ani değişiklik gözlemlendiği, %2'sinin oyun sırasında sabırlı davranışlar gösteremediği saptanmıştır.

Kurum bakımında çalışan personelin bebeklerle etkileşimlerinde sergilediği duyarlı davranışlar, çocukların güvenli bağlanma geliştirmesi ve sosyal-duygusal gelişimleri için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, personelin bebekle göz teması kurması, bebeğe gülümsemesi, sakin ve sevecen bir ses tonu ile konuşması ve sevgi içeren cümleler kullanması temel duyarlılık göstergeleridir (Ainsworth, 1969; Bowlby, 1988). Ayrıca, bebeklerin korku veya huzursuzluk gibi olumsuz duygularını gidermek için sözel ifadeler kullanmak, bu duyguları hemen fark etmek, kabul etmek ve kaynağını araştırmak da personelin duyarlılığını yansıtan kritik davranışlardır (Thompson, 2014). Bulgularımız, kurum personelinin büyük çoğunluğunun temel duyarlılık davranışlarını (%100) sergilediğini; bazı hassas davranışlarda, örneğin bebeğin korku/huzursuzluk kaynağını araştırmada, gözlem oranının daha düşük (%68) olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, bebekleri kucağına almak, sırtını sıvazlamak, okşama ve sarılma davranışlarını sürdürmek, oyun sırasında sert hareketten kaçınmak ve olumlu geri bildirim sağlamak gibi davranışlar da yüksek oranda gözlenmiştir. Bu sonuçlar, kurum personelinin çoğunlukla duyarlı ve destekleyici bir bakım sağladığını ve bebeklerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Bakermans-Kranenburg vd., 2011). Yine de bazı davranışlarda gözlemlenen eksiklikler, personel eğitimlerinin ve kurum içi destek programlarının duyarlı bakım becerilerini daha da artırma ihtiyacını ortaya koymaktadır. Sparling ve

vd. (2005)'nin Romanya'da bakım veren çocuk etkileşimini geliştirmeye yönelik programın etkisini inceledikleri deneysel çalışmada, eğitim sonrası uygulama grubundaki çocukların gelişimsel özelliklerinde anlamlı artış olduğu belirtilmiştir. Taygur Altuntaş (2020) tarafından annelere yönelik oyun temelli destek eğitim programının etkisi konulu araştırmada ise, eğitim sonrası annelerde en çok gelişen becerilerin, "bebek korktuğunda, streslendiğinde ya da huzursuzlandığında onu kucağına alma, bebek korktuğunda, streslendiğinde ya da huzursuzlandığında onun sırtını sıvazlama, omzuna yumuşak bir şekilde dokunma, okşama/sarılma, dokunma davranışlarını bebek sakinleşene kadar devam ettirme davranışları" olmuştur.

Benzer şekilde, Lerche vd. (2020) tarafından yürütülen çalışma, çocuk bakım merkezlerinde görev yapan personelin duyarlı bakım becerilerinin önemli olduğu ortaya koymuştur. Bu çalışmada da, temel duyarlı davranışların yüksek, hassas davranışların ise daha değişken olduğu gözlemlenmiştir. Bir başka çalışmada ise, duyarlı bakım eğitimi alan birincil bakım verenlerin, eğitimi almayanlara göre çocuklarının ipuçlarına daha iyi yanıt verdiği görülmüştür (Yousafzai vd., 2016).

Duyarlı bakımın çocukların güvenli bağlanma geliştirmesi üzerindeki etkisi de literatürde vurgulanmaktadır. McIntosh vd. (2024), düzenli ve tutarlı duyarlı bakımın, çocukların güvenli bağlanma geliştirmesini desteklediğini; bakım veren duyarlılığı azaldığında ise bağlanmanın güvensizleşebileceğini bildirmiştir.

Tablo 3: Bakım elemanlarının demografik özellikleri bakımından duyarlı bakım sunma becerilerinin karşılaştırılması

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	N	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
Yaş	35 yaş ve altı	20	30,45	609,00	201,00	.034*
	35 yaş üstü	30	22,20	666,00		
Eğitim	Lise	26	21,83	567,50	216,50	.044*
	Önlisans ve üstü	24	29,48	707,50		
Medeni Durum	Evli	38	23,99	911,50	170,50	.157
	Evli olmayan	12	30,29	363,50		
Çocuk Sahibi	Var	35	26,33	921,50	233,50	.506
	Yok	15	23,57	353,50		
Çalışma Süresi	0-5 yıl	5	9,40	47,00	32,00	.064
	5-10 yıl	23	15,61	359,00		
	0-5 yıl	5	13,60	68,00	53,00	.898
	10+ yıl	22	14,09	310,00		
	5-10 yıl	23	28,17	648,00	134,00	.003*
	10+ yıl	22	17,59	387,00		

* $p < 0.05$

Tablo 3'te duyarlı bakım sunma becerisini bakım elemanlarının yaş grubu bakımından incelendiğinde, bakım elemanlarının yaş grubu ile duyarlı bakım sunma becerileri karşılaştırıldığında

anlamli farklılık bulunduğu saptanmıştır, $U=201$, $z=-2,126$, $p=.034$, $r=-.30$. Analize göre 35 yaş ve altı bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerisi daha yüksektir.

Tablo 3'e göre, 35 yaş ve altı bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerileri daha yüksek bulunmuştur ($U=201$, $z=-2,126$, $p=.034$, $r=-.30$). Bu sonuç, genç bakım elemanlarının mesleki enerjileri ve fiziksel dayanıklılıkları ile ilişkilendirilebilir. Metin (2010) annenin yaşı küçüldükçe duyarlılığın azaldığını, Mesman ve arkadaşları (2015), Moran ve arkadaşları (2008), Maas ve arkadaşları (2015) ise anlamli ilişki olmadığını saptanmıştır. Seçer ve arkadaşları (2007) ise genç babaların çocuklarına daha fazla ilgi gösterdiğini rapor etmiştir. Bu farklılıklar, bakım verilen çocukların farklı mizaçları ve kurum bakımının stres düzeyi ile açıklanabilir (Wittkowski, Dowling ve Smith, 2016).

Aynı tabloda duyarlı bakım sunma becerisini bakım elemanlarının eğitim düzeyleri bakımından incelendiğinde; bakım elemanlarının eğitim durumu ile duyarlı bakım sunma becerileri karşılaştırıldığında anlamli farklılık bulunduğu saptanmıştır ($U=216,50$, $z=-2,011$, $p=.044$, $r=-.28$). Analize göre eğitim durumu önlisans ve üstü olan bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerisi daha yüksektir. Van Zeijl vd. (2006) tarafından 15 ülkeden 26 farklı grubun yer aldığı 751 anne ile ideal anne kavramına yönelik inancın anne duyarlılığı ile ilişkisinin incelendiği çalışmada, annenin eğitim düzeyinin duyarlılığını pozitif yönde etkilediği saptanmıştır. Wang ve arkadaşları (2013) tarafından 1364 anne ve sağlıklı yeni doğan bebeği ile yapılan çalışmada, annenin eğitim düzeyinin yüksek anne duyarlılığı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Yönel (2021), ilkokul, ortaokul ve lisans mezunu ebeveynlerin bıkkınlık düzeylerinin, ön lisans mezunlarına göre anlamli biçimde daha yüksek olduğunu ve bunun çocuğun yaşı ile ebeveynin sosyal destek durumundan da etkilenebileceğini vurgulamıştır.

Duyarlılık toplam puanı bakım elemanlarının medeni durumları bakımından incelendiğinde; bakım elemanlarının medeni durum farklılıkları ile duyarlı bakım sunma becerileri arasında anlamli farklılık bulunmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Duyarlı bakım sunma becerisini bakım elemanlarının çocuk sahibi olma durumları bakımından incelendiğinde, bakım elemanlarının çocuk sahibi olma durumları ile duyarlı bakım sunma becerileri karşılaştırıldığında anlamli farklılık bulunmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Mevcut araştırmada bakım elemanlarının çocuk sahibi olma durumları ile duyarlı bakım sunma becerileri arasında ilişki olmadığı görülmüştür. Dikmen (2019), "Hizmet Verenlerin Gözünden Çocuk Evleri Hizmet Modelinin Değerlendirilmesi-Ankara İli Örneği" tarafından yapılan isimli çalışmada, bakım elemanlarına çocuk sahibi olup olmadıkları ve çocuğa sahiplerse bu durumun, işlerini yaparken kendilerine avantaj sağlayıp sağmadığı sorulmuştur. Bakım elemanlarının 117'sinin çocuğa sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olan bakım elemanlarının %91,5'i bu durumun, işlerini yaparken avantaj sağladığını düşünmekte, %8,5'i ise çocuk sahibi olmanın işlerine herhangi bir avantaj sağladığını düşünmemektedir. Çocuk sahibi olan bakım elemanlarının neredeyse tamamının, bu durumu, işlerini yaparken avantajlı olarak görmeleri beklenen bir bulgudur. Bakım elemanının kendisinin de çocuk

sahibi olması, yaptığı işi aslında günlük hayatında da yaptığı ve deneyimli olduğu anlamına gelirken, bir başka açıdan, bu beceriler kişilerin meslek sürecinde almış oldukları eğitim ve deneyim koşulları ile de gelişmektedir. Kişilerin mesleki özyeterlik ve sosyal-psikolojik süreçleri ile ilgili olduğu da söylenilebilir.

Duyarlı bakım sunma becerisini bakım elemanlarının çalışma süreleri bakımından incelendiğinde, çalışma süreleri ile duyarlı bakım sunma becerileri karşılaştırıldığında anlamlı farklılık bulunduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Analiz sonucunda 0-5 yıl çalışan bakım elemanları ile 5-10 yıl çalışan bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerileri arasında ve 0-5 yıl çalışan bakım elemanları ile 10+ yıl çalışan bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerileri arasında anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). Tabloda 5-10 yıl arası çalışan bakım elemanlarının (Mdn = 20) duyarlı bakım sunma becerilerinin 10+ yıl çalışan bakım elemanlarına (Mdn = 18) oranla yüksek düzeyde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, yaş değişkeni ile de tutarlı görünmektedir. Yaşı daha genç olan mesleki hizmet yılı daha az olanları duyarlı bakım verme potansiyelleri daha yüksektir. Literatürde araştırmanın sonucuna doğrudan benzer bulguların olduğu çalışmaya rastlanmamış ancak Erbay ve Arslan (2017) tarafından Ankara ilinde Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezinde görev yapan 195 bakım elemanı ile yapılan çalışmada, çalışma süresi arttıkça iş doyumunun azaldığı ve bunun da tükenmişliği etkilediği bulunmuştur. Dolayısıyla iş doyumunun azalması ve tükenmişliğin etkilenmesi duyarlı bakım becerisini negatif yönlü etkileyecektir. Mevcut araştırmanın sonucundan farklı şekilde Araştırmada bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerilerinin çalışma süresinden etkilendiği, 5-10 yıl arası çalışan bakım elemanlarının duyarlı bakım sunma becerisinin 10 yıl ve fazlası çalışan bakım elemanlarından yüksek olduğu görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Duyarlı bakım, bakım verenin çocuğun verdiği mesajları alarak doğru yorumlayabilmesini içermektedir. Yapılan araştırmalar, bebeklik döneminden itibaren duyarlı bakım sunularak büyüyen bebeklerin akranları ve yetişkinler ile daha güvenli ilişkiler kurduğunu, gelişim alanlarında daha ileri olduğunu, özgüveninin gelişmiş olduğunu, ileri yaşamında olumsuz davranışlara yönelme durumunun düşük olduğunu göstermektedir.

Çeşitli sebeplerle ebeveyninden ayrılarak koruma altına alınan çocukların bakımı kurum bakımı altında sağlanmaktadır. Bu kurumlarda çalışan bakım elemanları çocuğun doğrudan etkileşim içinde olduğu, çocuğun bağlanma figürünün yerine koyduğu, çoğunlukla rol-model edindiği, özetle çocuğun gelişimini ve kişiliğini doğrudan etkileyen bireylerdir. Birincil bakım vereninden ve tutarlı bağlanma figüründen yoksun kalan bebek, geri dönülmesi güç olan birçok problem ile baş başadır. Bu yoksunluk içinde bebeğin optimal düzeyde gelişmesi için bakım vereni ile mümkün olduğu düzeyde istikrarlı iletişim kurmaya, duyarlı bakım almaya ihtiyacı vardır.

Bu bağlamda yapılan mevcut araştırmada, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı İstanbul Şeyh Zayed Çocuk Evleri Sitesinde 0-1 yaş grubu bebeklerin bakımını sağlayan 50 bakım elemanının

duyarlı bakım sunma becerisi Kişisel Bilgi Formu ve Bebek Ebeveyn Oyun Davranışları Gözlem Formu (Duyarlılık Boyutu) kullanılarak incelenmiştir. Çalışmamız, kurum bakımında görev yapan bakım elemanlarının duyarlı davranışlarının yüksek düzeyde olduğunu, ancak bazı hassas davranışlarda eksiklikler olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, çocukların güvenli bağlanma geliştirebilmesi ve sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemek için bakım elemanlarına yönelik hedefe yönelik eğitim ve müdahalelerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın sonuçları demografik açıdan incelendiğinde; bakım elemanının yaş, eğitim durumu ve çalışma süresi değişkenleri ile duyarlı bakım sunma becerisi arasında anlamlı farklılık olduğu saptanırken medeni durum ve çocuk sahibi olma değişkenleri ile duyarlı bakım sunma becerisi arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Kurum bakımı sistemi gereği, bebeklerin birincil bakım vereni olan ve bağlanma figürü yerine koyduğu bakım elemanları sıklıkla değişmektedir. Bu sebeple bebeklerin güvenli ve istikrarlı bağ geliştirmesi zorlaşmaktadır. Aynı sebeplerle bebeklerin ihtiyaç duyduğu duyarlı bakımı alması mümkün olmamaktadır. Farklı ülkelerdeki örnekler incelenerek, kurum çalışanları için uzun vadeli sözleşmeler ve mesleki gelişim fırsatları sunulabilir. Bu durum hem personel motivasyonunu hem de bebeklerle sürekli ilişkiyi destekler. Bebek başına düşen personel sayısını düşürerek her bakım elemanının bir veya birkaç bebekle yoğun ve sürekli ilişki kurmasını teşvik edebilir. Personelin duyarlı bakım ve bağlanma konularında düzenli eğitimden geçmesi, kısa süreli görev değişimlerinde bile bebeğin ihtiyaçlarını anlamasını ve karşılamasını sağlar.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda duyarlı bakım kavramına yönelik bilimsel çalışmaların artırılması, (mevcut politikaların izlemine yönelik, ülkeler arası farklılıklara yönelik çalışmalar, kurum bakımında yer alan tüm aktörlerin gelişimlerine yönelik müdahale çalışmaları, kurum personelinin ihtiyaçlarına yönelik niteliksel çalışmalar), duyarlı bakım becerisini ölçmeye yönelik farklı ölçme araçları kullanarak tekrarlanması, kurum bakımında görev yapan bakım personelinin Duyarlı Bakımın önemi hakkında eğitimler verilmesi ve süpervizör desteği sunulması, Çocuk Evleri Sitelerinde gönüllü hizmet veren gönüllülerin niteliğinin artırılması ve istikrarlı destek sunmaları adına süpervize edilmeleri, Çocuk Gelişimi, Psikoloji, Sosyal Hizmet, Hemşirelik alanı mezunlarından veya öğrencilerinden oluşan gönüllü gruplarının düzenli ziyaret düzenleyerek bakım elemanlarına rehberlik etmelerinin sağlanması, her ne kadar kurum bakımında iyileştirmeler sağlansa da kurum sisteminin bir bebeğin ihtiyaç duyduğu duyarlı bakımı yeterince sağlayamayacağı bilindiğinden, evlat edinme ve koruyucu aile hizmet modellerinin yaygınlaştırılması adına çalışmalar yürütülmesi önerilmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma için Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurul Başkanlığından 23.02.2021 tarih ve E-69456409-199-4693 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Bu çalışma, bir yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Araştırmanın tasarlanması, veri toplanması, analizlerin gerçekleştirilmesi ve makale metninin ilk taslağının yazımı öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir. Danışman, çalışmanın bilimsel açıdan geliştirilmesine katkıda bulunmuş; yöntemsel süreçlerin yapılandırılmasına, bulguların yorumlanmasına ve nihai metnin gözden geçirilmesine rehberlik etmiştir. Çalışmanın tüm aşamalarında etik ilkelere titizlikle uyulmuş; danışman ve öğrenci birlikte yürüttükleri iş birliğiyle araştırmanın bütünlüğünü ve akademik standartlara uygunluğunu sağlamışlardır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

Early childhood, particularly the first year of life, represents a critical developmental period during which infants form the foundations of emotional regulation, social competence, and cognitive functioning. During this stage, infants are entirely dependent on caregivers not only for their physical needs but also for emotional security and psychological well-being. One of the most influential components of early caregiving is responsive caregiving, defined as the caregiver's capacity to perceive, interpret, and respond appropriately and promptly to an infant's signals (Ainsworth et al., 1978).

Attachment theory provides a strong theoretical framework for understanding the importance of responsive caregiving. According to Bowlby (1958, 1988), infants develop secure attachment relationships when caregivers respond to their needs consistently, sensitively, and supportively. Secure attachment, in turn, is associated with positive outcomes in emotional regulation, stress resilience, social relationships, and later mental health (Thompson, 2014). Empirical studies have demonstrated that responsive caregiving positively influences children's language development, problem-solving abilities, and socio-emotional competence, while reducing behavioral difficulties (Leerkes et al., 2009; Lemelin et al., 2006).

For infants who can not remain with their biological families due to neglect, abuse, or other adverse conditions, institutional care serves a protective intervention. In Türkiye, children under state protection are cared for in Children's Houses Sites, which aim to provide small-group, family-like living environments. Despite these improvements, institutional care settings present inherent challenges, including caregiver turnover, limited one-to-one interactions, and reduced continuity of attachment figures. These conditions may compromise infants' opportunities to form secure attachments and receive consistent responsive caregiving (Karataş, 2010; Bahtiyar-Saygan et al., 2025).

Previous research indicates that caregiver sensitivity within institutional settings can buffer some of the negative developmental effects associated with early deprivation (Groark et al., 2005; Sparling

et al., 2005). However, studies specifically examining responsive caregiving behaviors among institutional caregivers working with infants aged 0–1 years remain limited, particularly within the Turkish context. Moreover, there is a need to examine how caregivers' demographic characteristics relate to their ability to provide responsive care.

The present study addresses this gap by examining the responsive caregiving skills of caregivers working with infants aged 0–1 years in a Children's Houses Site and by exploring whether these skills differ according to caregivers' age, education level, marital status, parental status, and length of professional experience.

Method

This study employed a quantitative descriptive research design to assess the level of responsive caregiving behaviors among institutional caregivers. The study group consisted of 50 caregivers working with infants aged 0–1 years at the İstanbul Şeyh Zayed Children's Houses Site. Participants were selected using purposeful sampling, as the institution provides care for a large number of infants under protection and allows direct observation of caregiver–infant interactions.

Data were collected using two instruments: the Personal Information Form and the Infant–Caregiver Play Behaviors Observation Form. The Personal Information Form gathered demographic information, including age, education level, marital status, parental status, and length of employment. The observation form, developed within the framework of attachment theory, assesses caregiver–infant interaction during play and includes subdimensions related to sensitivity, warmth, responsiveness, and emotional regulation. For the present study, only the Sensitivity subscale was used, as it is most directly related to responsive caregiving.

Data collection was conducted in a designated playroom. Each caregiver was instructed to engage in 30 minutes of free play with an infant using available toys and materials. During the session, the researcher observed and recorded caregiving behaviors, such as eye contact, smiling, verbal reassurance, physical soothing, responsiveness to distress cues, patience, and emotional stability. Behaviors were coded as “observed,” “partially observed,” or “not observed.”

Statistical analyses were conducted using non-parametric tests due to the non-normal distribution of the data. Descriptive statistics were calculated, and Mann–Whitney U and Kruskal–Wallis tests were used to examine differences in responsive caregiving scores across demographic variables. The reliability analysis of the sensitivity subscale yielded a Cronbach's alpha coefficient of .74, indicating acceptable internal consistency (George & Mallery, 2003). Ethical approval and institutional permissions were obtained prior to data collection.

Results

The findings indicated that caregivers generally demonstrated high levels of responsive caregiving behaviors. Core sensitivity behaviors—including maintaining eye contact, smiling at the infant, using a calm and affectionate tone of voice, providing physical comfort (e.g., holding and stroking), and remaining calm during play—were observed in nearly all caregivers. These behaviors reflect caregivers' capacity to meet infants' immediate emotional needs and establish warm interactions.

However, more nuanced aspects of sensitivity were observed less consistently. Specifically, behaviors related to identifying and exploring the source of an infant's fear or discomfort and maintaining stable facial expressions throughout play were less frequently observed. These findings suggest that while caregivers are effective in providing basic emotional support, they may encounter difficulties in more reflective and emotionally attuned caregiving practices.

Analyses of demographic variables revealed statistically significant differences in responsive caregiving skills based on age, education level, and length of employment. Caregivers aged 35 years and under exhibited higher sensitivity scores compared to older caregivers. Similarly, caregivers with an associate degree or higher education demonstrated significantly higher levels of responsive caregiving than those with a high school education. Regarding professional experience, caregivers with 5–10 years of employment showed higher sensitivity scores than those with longer employment durations.

No statistically significant differences were found in responsive caregiving skills based on marital status or parental status, indicating that personal family characteristics alone do not necessarily predict caregiving sensitivity in institutional settings.

Discussion

The findings of this study align with existing literature emphasizing the critical role of responsive caregiving in supporting infants' emotional security and attachment development (Ainsworth, 1969; Bowlby, 1988). The high prevalence of basic sensitivity behaviors suggests that caregivers in institutional care are capable of providing emotional warmth and immediate responsiveness despite structural challenges inherent in institutional environments.

Nevertheless, the lower frequency of certain sensitive behaviors—such as investigating the source of distress—highlights the need for targeted training programs focusing on reflective caregiving and emotional attunement. Similar findings have been reported in intervention studies demonstrating that caregiver sensitivity can be enhanced through structured training and supervision (Lerche et al., 2020; Yousafzai et al., 2016).

The associations between responsive caregiving and caregivers' age, education level, and professional experience suggest that both personal and professional factors influence caregiving quality. Higher education levels may contribute to greater awareness of child development principles,

while moderate levels of experience may balance professional competence with emotional engagement. Conversely, longer employment durations may be associated with fatigue or burnout, potentially reducing sensitivity (Erbay & Arslan, 2017).

Conclusion

This study demonstrates that caregivers working with infants aged 0–1 years in institutional care generally provide high levels of responsive caregiving, although certain aspects of sensitivity require further support. The findings underscore the importance of continuous training, supervision, and professional development to enhance caregivers' ability to respond sensitively to infants' emotional needs.

Given the critical role of responsive caregiving in early development, policies and practices aimed at strengthening caregiver stability, reducing turnover, and promoting reflective caregiving are essential. Future research should include longitudinal and intervention-based studies to further examine strategies for optimizing responsive caregiving in institutional settings and improving developmental outcomes for infants.

KAYNAKÇA

- Acar, B., Semerci, M., & Yaman, Ö. M. (2021). Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarının mesleki yeterliliklerinin çocuk eğitimi ve bakımı açısından değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51).
- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40(4), 969–1025.
- Atay, M. (2011). Erken çocukluk döneminde gelişim-2. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Avcı, N., Kunt Bulut, M., Somer ÖLMEZ, B. & Pekince, P. (2018). Güvenli Bebekler Güvenli Yarınlar Projesi: Eğitim Programı.
- Bahtiyar-Saygan, B., Okur-Ataş, Ş., & Kazak Berument, S. (2025). Attachment and emotional development in institutional care: Characteristics and catch-up. *Infant Mental Health Journal*, 46(3), 345–358. <https://doi.org/10.1002/imhj.21902>
- Berk, L. E. (2013). Bebekler ve çocuklar. N. Işıkoğlu, Çev.) Ankara: Nobel.
- Berlinski, S., & Schady, N. (2015). Raising children: The case for government intervention. *The Early Years: Child Well-Being and the Role of Public Policy*, 1-23.
- Bowlby, J. (1958). Can I leave my baby?. London: National Association for Mental Health.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Recent advances in research on the ecology of human development. In R. K. Silbereisen, K. Eyferth, & G. Rudinger (Eds.), *Development as action in context: Problem behavior and normal youth development* (pp. 287–309). Berlin: Springer.
- Çatay, Z., & Koloğlugil, D. (2017). Impact of a support group for the caregivers at an orphanage in Turkey. *Infant Mental Health Journal*, 38(2), 289-305.
- Dikmen, A. (2019). *Hizmet verenlerin gözünden çocuk evleri hizmet modelinin değerlendirilmesi:*

Ankara ili örneği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Drake, E. E., Humenick, S. S., Amankwaa, L., Younger, J., & Roux, G. (2007). Predictors of maternal responsiveness. *Journal of Nursing Scholarship*, 39(2), 119–125.
- Erbay, E., & Aslan, E. (2017). Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne Bağlı Çocuk Evlerinde çalışan bakım elemanları ve çocuk evi sorumlularının iş doyumu ve tükenmişlik düzeyleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(2), 535–556.
- Etikan, İ., Musa, S. A., & Alkassim, R. S. (2016). Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1), 1–4. <https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>
- Francis, L. J., Robbins, M., & Brown, R. (2007). The relationship between religious affiliation and psychological well-being: A study among adolescents in the United Kingdom. *Personality and Individual Differences*, 42(6), 1073–1083. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.10.017>
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2010). Çocuk ve ergen gelişimi. (Çev. M. Durmuşoğlu). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gerber, M. (2002). Dear parent: Caring for infants with respect. Resources for Infant Educators.
- Goosen, F. A. & van IJzendoorn, M. (1990). Quality of infant's attachments to Professional caregivers: Relation to infant–parent attachment and day-care characteristics. *Child Development*, 61, 832–837
- Groark, C. J., Muhamedrahimov, R. J., Palmov, O. I., Nikiforova, N. V., & McCall, R. B. (2005). Improvements in early care in Russian orphanages and their relationship to observed behaviors. *Infant Mental Health Journal*, 26(2), 96–109. <https://doi.org/10.1002/imhj.20041>
- Hirsh-Pasek, K., & Burchinal, M. (2006). Mother and caregiver sensitivity over time: Predicting language and academic outcomes with variable-and person-centered approaches. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52(4), 449–485.
- Hyson, M., Copple, C., & Jones, J. (2006). Early childhood development and education. In K. A. Renninger & I. Sigel (Eds.), *Handbook of child psychology: Volume 4. Child psychology in practice* (pp. 3–47). New York: Wiley.
- Infant and Child Development, 23(3), 353–373. <https://doi.org/10.1002/icd.1830>
- James, W., Smith, A., & Taylor, B. (2022). The impact of early childhood education on social-emotional development: A longitudinal study. *Journal of Early Childhood Research*, 20(3), 245–258. <https://doi.org/10.1177/1476718X221091234>
- Karataş, Z. (2010). Korunmaya muhtaç çocukların sorunları. In *Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu* (pp. 829–849). Ensar Neşriyat.
- Kaytaz, M., & Öztürk, N. (2019). İnsani sermayeye kritik yatırım: Erken çocukluk eğitimi. Seta Yayınları.
- Kemppinen, K., Kumpulainen, K., Moilanen, I., & Ebeling, H. (2006). Recurrent and transient depressive symptoms around delivery and maternal sensitivity. *Nordic Journal of Psychiatry*,

- 60(3), 191–199. <https://doi.org/10.1080/08039480600635975>.
- Leathers, S. J. (2006). Placement disruption and negative placement outcomes among adolescents in long-term foster care: The role of behavior problems. *Child Abuse & Neglect*, 30(3), 307–324. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.09.003>
- Leerkes, E. M., Blankson, A. N., & O'Brien, M. (2009). Differential effects of maternal sensitivity to infant distress and nondistress on social-emotional functioning. *Child Development*, 80(3), 762–775. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01296.x>
- Lecannelier, F., Silva, J. R., Hoffmann, M., Melo, R., & Morales, R. (2014). Effects of an intervention to promote socioemotional development in terms of attachment security: a study in early institutionalization in Chile. *Infant Mental Health Journal*, 35(2), 151-159
- Lemelin, J. P., Tarabulsky, G. M., & Provost, M. A. (2006). Predicting preschool cognitive development from infant temperament, maternal sensitivity, and psychosocial risk. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52(4), 779–806. <https://doi.org/10.1353/mpq.2006.0036>
- Lerche, A. F., Vilhelmsen, M., Schmidt, K. G., Kildedal, R., Launbo, N., Munch, P. K., Lidegaard, M., Jacobsen, S. S., Rasmussen, C. L., Mathiassen, S. E., Straker, L., & Holtermann, A. (2020). *Can childcare work be designed to promote high intensity physical activity?* *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(20), 7419. <https://doi.org/10.3390/ijerph17207419>
- Maas, A. J. B. M., de Cock, E. S. A., Vreeswijk, C. M. J. M., Vingerhoets, A. J. J. M., & van Bakel, H. J. A. (2015). A longitudinal study on the maternal–fetal relationship and postnatal maternal sensitivity. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 6838(December), 1–12. <https://doi.org/10.1080/02646838.2015.1112880>
- McIntosh, J. E., Opie, J., Greenwood, C. J., Booth, A., Tan, E., Painter, F., ... & ATPG3 MAC Lab and Consortium. (2024). Infant and preschool attachment, continuity and relationship to caregiving sensitivity: Findings from a new population-based Australian cohort. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 65(1), 64–76. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13595>
- Mesman, J., Van IJzendoorn, M., Behrens, K., Carbonell, O. A., Cárcamo, R., & Cohen-Paraira, I., et al. (2015). Is the ideal mother a sensitive mother? Beliefs about early childhood parenting in mothers across the globe. *International Journal of Behavioral Development*, 40(5), 385–397. <https://doi.org/10.1177/0165025415594030>
- Metin, İ. (2010). The effects of dispositional anger, effortful control and maternal responsiveness on Turkish preschooler's emotion regulation (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Moran, G., Forbes, L., Evans, E., Tarabulsky, G. M., & Madigan, S. (2008). Both maternal sensitivity and atypical maternal behavior independently predict attachment security and disorganization in adolescent mother–infant relationships. *Infant behavior and development*, 31(2), 321-325.
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553–570.

- Parfitt, Y., Pike, A., & Ayers, S. (2013). The impact of parents' mental health on parent–baby interaction: A prospective study. *Infant Behavior and Development*, 36(4), 599-608.
- Peck, S. D. (2003). Measuring sensitivity moment-by-moment: A microanalytic look at the transmission of attachment. *Attachment & Human Development*, 5(1), 38–63. <https://doi.org/10.1080/1461673031000078635>
- Pianta, R. C. (1992). *Beyond the parent: The role of other adults in children's lives*. Jossey-Bass.Sagi ve Lambermon, 1992
- Richter, L. (2004). The importance of caregiver-child interactions for the survival and healthy development of young children: A review. Dünya Sağlık Örgütü, Çocuk ve Ergen Sağlığı Departmanı.
- Schore, A. N. (2003). *Affect dysregulation & disorders of the self*. W. W. Norton & Company.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2007). Bazi kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18, 425–438.
- Schofield, G., Beek, M., & Ward, E. (2017). *The impact of foster care on child development*. Oxford: Oxford University Press
- Shonkoff, J. P., & Phillips, D. A. (Eds.). (2000). *From neurons to neighborhoods: The science of early child development*. National Academy Press.
- Sosyal Hizmet Kanunu, 1983. Retrieved from <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Sparling, J., Dragomir, C., Ramey, S. L., & Florescu, L. (2005). An educational intervention improves developmental progress of young children in a romanian orphanage. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 26(2), 127-142.
- Taygur Altuntaş, T. (2020). Etkileşimli oyun temelli gelişim destek programının bebeklerin bağlanma düzeylerine etkisinin incelenmesi (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Thoburn, J. (2016). Residential child care in England: Past, present and future. *Scottish Journal of Residential Child Care*, 15(1), 1–13.
- Thompson, R. A. (2014). Stress and child development. *The Future of Children*, 24(1), 41–59. <https://doi.org/10.1353/foc.2014.0004>
- 45–52. <https://doi.org/10.5222/buchd.2017.045>
- Van Zeijl, J., Mesman, J., van IJendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., Stolk, M. N., & Alink, L. R. A. (2006). Attachment-based intervention for enhancing sensitive discipline in mothers of 1- to 3-year-old children at risk for externalizing behavior problems: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(6), 994–1005. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.74.6.994>
- Watamura, S. E., Phillips, D. A., Morrissey, T. W., McCartney, K., & Bub, K. (2011). Double jeopardy:

Poorer social-emotional outcomes for children in the NICHD SECCYD experiencing home and child-care environments that confer risk. *Child development*, 82(1), 48-65.

Wittkowski, A., Dowling, H., & Smith, D. M. (2016). Does engaging in a group-based intervention increase parental self-efficacy in parents of preschool children? A systematic review of the current literature. *Journal of child and family studies*, 25(11), 3173-3191.

Wright, B., Edginton, E., & Hare, D. J. (2014). Child–caregiver interaction and attachment in young children. *Infant Mental Health Journal*, 35(4), 338–347.

Yağmurlu, B., Berument, S. K., & Celimli, S. (2005). The role of institution and home contexts in theory of mind development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(5), 521–537. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2005.06.006>

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

Yousafzai, A. K., Rasheed, M. A., Rizvi, A., Siyal, S., & Memon, U. (2016). Effects of responsive stimulation and nutrition interventions on children’s development and growth at age 4 years in a disadvantaged population in Pakistan: A longitudinal follow-up of a cluster-randomised factorial effectiveness trial. *The Lancet Global Health*, 4(8), e548–e558. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(16\)30100-0](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(16)30100-0)

Yönel, A. (2021). 3-6 Yaş Arası Çocuğa Sahip Ebeveynlerin, Öz-Yeterlikleri, Tükenmişlikleri ve Çocuklarıyla Olan İletişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

